JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
PHILIPPE LÉGER
11 päivänä heinäkuuta 2002 [1]

1. Tämä valitus on tehty Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen yhdistetyissä asioissa Dreyfus ym. vastaan komissio, 8.11.2000 antamasta tuomiosta. [2]

2. Glencore Grain Ltd, aiemmin Richo Commodities Ltd, [3] ja Compagnie Continentale (France) SA [4] vaativat valituksenalaisen tuomion kumoamista yhteisön oikeuden vastaisena, erityisesti sen vuoksi, että vapaan kilpailun periaatetta ei ole arvioitu oikein.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

3. Asiaa koskevat oikeussäännöt ovat päätös 91/658/ETY [5] ja asetus N:o 1897/92. [6]

Päätös 91/658/ETY

4. Päätös on yksi Euroopan yhteisön tukitoimista Venäjän federaation poliittisille uudistuksille ja sen taloudellisille rakenneuudistuksille.

5. Euroopan unionin neuvosto myönsi tätä tarkoitusta varten entiselle Neuvostoliitolle ja sen tasavalloille 1 250 miljoonan ecun suuruisen keskipitkän aikavälin lainan

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — Yhdistetyt asiat T-485/93, T-491/93, T-494/93 ja T-61/98, Kok. 2000, s. II-3659 (jäljempänä valituksenalainen tuomio).

3 — Jäljempänä Glencore Grain.

4 — Jäljempänä Compagnie Continentale.

5 — Keskipitkän aikavälin lainan myöntämisestä Neuvostoliitolle ja sen tasavalloille 16 päivänä joulukuuta 1991 annettu neuvoston päätös (EYVL L 362, s. 89).

6 — Päätöksellä 91/658/ETY myönnettyä keskipitkän aikavälin lainaa koskevista tietyistä yksityiskohtaisista säännöistä 9 päivänä heinäkuuta 1992 annettu komission asetus (EYVL L 191, s. 22).

elintarvike- ja lääkeapuna sekä kannustimena talouden alan uudistusten jatkamiseen.

6. Päätöksen 91/658/ETY 4 artiklan 3 kohdassa säädetään tämän lainan myöntämisen taloudellisista, rahoituksellisista ja oikeudellisista edellytyksistä. Siinä säädetään seuraavaa

"Niiden tuotteiden tuonnin, joiden rahoitus taataan lainalla, on tapahduttava maailmanmarkkinahintaan. Vapaa kilpailu on taattava tuotteiden oston ja toimittamisen osalta, ja tuotteiden on oltava kansainvälisesti hyväksyttyjen laatuvaatimusten mukaisia."

Asetus N:o 1897/92

7. Asetuksessa täsmennetään, että lainat myönnetään entisen Neuvostoliiton ja komission välillä tehtyjen sopimusten perusteella. [7]

7 — 2 artikla.

8. Asetuksen 4 artiklassa säädetään seuraavaa:

"1. Lainoilla rahoitetaan ainoastaan niitä tuotteiden ostoja ja hankintoja, joita koskevat sopimukset komissio on hyväksynyt päätöksen [91/658/ETY] ja 2 artiklassa tarkoitettujen sopimusten määräysten mukaisesti.

2. Tasavallat tai niiden valtuuttamat rahoitusasioita hoitavat asiamiehet esittävät sopimukset komissiolle."

9. Asetuksen 5 artiklassa mainitaan 4 artiklassa tarkoitetun hyväksymisen edellytykset. Näihin edellytyksiin kuuluvat muun muassa kaksi seuraavaa edellytystä:

"1) Sopimus on tehty sellaisessa menettelyssä, jossa vapaa kilpailu turvataan. Tässä tarkoituksessa tasavaltojen hankintaorganisaatioiden on yhteisössä toimivia tavarantoimittajia valitessaan saatava toisistaan riippumattomilta yrityksiltä ainakin kolme tarjousta — — .

2) Sopimuksessa olevat ostoehdot ovat kansainvälisillä markkinoilla tavanomaisesti saatujen hintojen osalta käytetyt kaikkein edullisimmat ehdot."

Tosiseikat ja asian käsittelyn vaiheet

10. Euroopan yhteisö, Venäjän federaatio ja sen rahoitusasioita hoitava asiamies Vnesheconombank allekirjoittivat 9.12.1992 asetuksen N:o 1897/92 mukaisesti puitesopimuksen, jonka perusteella Euroopan yhteisö myönsi Venäjän federaatiolle päätöksellä 91/658/ETY perustetun lainan.

11. Valittajiin, jotka ovat kansainvälistä kauppaa käyviä yhtiöitä, otettiin vuoden 1992 viimeisen vuosikolmanneksen aikana yhteyttä Exportkhlebin järjestämän epävirallisen tarjouspyyntömenettelyn yhteydessä; Exportkhleb on valtion yhtiö, jonka tehtäväksi Venäjän federaatio oli antanut vehnäostoista neuvottelemisen.

12. Valittajat ja Exportkhleb sopivat 27. ja 28.11.1992 tehdyissä sopimuksissa vehnämääristä ja hinnoista.

13. Komissio hyväksyi 27.1.1993 mainitut sopimukset.

14. Valittajien mukaan ne remburssit, joiden perusteella rahoitus oli toteutettava, tulivat kuitenkin voimaan vasta helmikuun 1993 jälkipuolella eli vain muutama päivä ennen sopimuksissa määrätyn laivausajanjakson päättymistä.

15. Vaikka merkittävä osa tavaroista oli jo koottu, kaikkia tavaroita ei voitu toimittaa ennen määräaikojen päättymistä.

16. Kokouksessa, joka pidettiin 19.2.1993 Brysselissä, valittajat sopivat Exportkhlebin kanssa uusista toimituksista uudella hinnalla, ottaen huomioon vehnän maailmanmarkkinahinnan huomattavan nousun myyntisopimusten teon (vuoden 1992 lokakuun) ja uusien neuvottelujen (vuoden 1993 helmikuun) välisenä aikana.

17. Venäjän elintarviketilanteen vakavuuden aiheuttaman kiireellisyyden vuoksi nämä alkuperäisiin sopimuksiin tehdyt muutokset päätettiin Exportkhlebin pyynnöstä vahvistaa sopimuksen täydennyksinä.

18. Exportkhleb ilmoitti 9.3.1993 komissiolle, että viiden sen tärkeimmän tavarantoimittajan kanssa allekirjoitettuihin sopimuksiin oli tehty etenkin vehnän hintoja koskevia muutoksia.

19. Komissio ilmoitti 1.4.1993 päivätyssä kirjeessä, että "hinnat ovat nousseet niin paljon, ettemme voi pitää [korotuksia] tarpeellisena mukauttamisena vaan — — neuvoteltujen sopimusten olennaisena muuttamisena". Komissio katsoi, että "itse asiassa nykyinen (vuoden 1993 maaliskuun lopulla vallitseva) hintataso maailmanmarkkinoilla ei merkittävästi poikkea siitä hintatasosta, joka vallitsi sinä hetkenä, kun hinnoista alun perin sovittiin (vuoden 1992 marraskuussa)". Komission jäsen muistutti, että tarve taata toisaalta vapaa kilpailu mahdollisten tavarantoimittajien välillä ja toisaalta edullisimmat ostoehdot oli yksi tärkeimmistä tekijöistä, jonka komissio otti huomioon hyväksyessään sopimuksia. Hän huomautti, että tässä tapauksessa tarkistuksista oli sovittu välittömästi kyseisten yritysten kanssa ilman, että kyseisiä yrityksiä olisi kilpailutettu muiden tavarantoimittajien kanssa, ja totesi seuraavaa: "Komissio ei voi hyväksyä sitä, että näin merkittäviä muutoksia tehdään pelkästään tarkistuksina olemassa oleviin sopimuksiin." Lisäksi hän totesi, että "jos katsotaan tarpeelliseksi muuttaa hintoja tai tavaramääriä, olisi neuvoteltava uudet sopimukset, jotka olisi saatettava komission hyväksyttäviksi tavanomaisen täydellisen menettelyn mukaisesti (jolloin on esitettävä vähintään kolme tarjousta)".

20. Glencore Grainin mukaan Exportkhleb ilmoitti sille komission kieltäytymisestä 5.4.1993. Compagnie Continentale on ilmoittanut saaneensa tuona samana päivänä Exportkhlebiltä teleksin, jossa ilmoitettiin kieltäytymisestä, mutta että se sai 1.4.1993 päivätyn kirjeen tekstin kokonaisuudessaan vasta 20.4.1993.

21. Louis Dreyfus & Cie, Glencore Grain ja Compagnie Continentale nostivat yhteisöjen tuomioistuimeen 9.6., 5.7. ja 22.6.1993 toimittamillaan kannekirjelmillä kanteet. Yhteisöjen tuomioistuin siirsi 27.9.1993 antamillaan määräyksillä asiat yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen perustamisesta tehdyn päätöksen 88/591/EHTY, ETY, Euratom muuttamisesta 8 päivänä kesäkuuta 1993 tehdyn

neuvoston päätöksen 93/350/Euratom, EHTY, ETY [8] mukaisesti. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin jätti 24.9.1996 antamillaan tuomioilla [9] tutkimatta kummankin valittajan esittämät kumoamisvaatimukset. Yhteisöjen tuomioistuin kumosi 5.5.1998 [10] ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tuomiot siltä osin kuin kumoamisvaatimukset jätettiin niissä tutkimatta, palautti asiat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle, jotta se ratkaisisi pääasiat, ja jätti oikeudenkäyntikuluista päättämisen myöhemmäksi.

22. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin yhdisti asiat kirjallista ja suullista käsittelyä varten 11.6.1998 antamallaan määräyksellä. [11]

23. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin julisti tässä tilanteessa nyt valituksen kohteena olevan tuomion.

24. Ennen valituksen tarkastelua on syytä kerrata valituksenalaisen tuomion sisältöä.

Valituksenalainen tuomio

25. Ensimmäinen kanneperuste koski komission väitettä, jonka mukaan 22.6.1993 nostettu kumoamiskanne oli nostettu liian myöhään. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi tämän ensimmäisen perusteen perusteettomana. [12]

26. Toisen kanneperusteen ensimmäisessä osassa valittajat väittivät pääasiallisesti, että vapaan kilpailun turvaamista koskevaa edellytystä oli noudatettu sekä sopimuksia täydennettäessä vuoden 1993 helmikuussa että niitä tehtäessä vuoden 1992 marraskuussa. Valittajat huomauttivat lisäksi, että päätöksen 91/658/ETY määräyksissä ja asetuksen N:o 1897/92 säännöksissä ei edellytetä, että yhteisön tavarantoimittajia kilpailutettaessa olisi noudatettava joitakin erityisiä muotomääräyksiä.

27. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi perusteen ensimmäisen osan ja perusteli sitä seuraavasti:

"65 Aluksi on korostettava, että edellytys, joka koskee vapaan kilpailun turvaamista sopimuksenteon yhteydessä, on

8 — EYVL L 144, s. 21.

9 — Asia T-485/93, Dreyfus v. komissio (Kok. 1996, s. II-1101); asia T-491/93, Richco v. komissio (Kok. 1996, s. II-1131) ja asia T-494/93, Compagnie Continentale v. komissio (Kok. 1996, s. II-1157).

10 — Ks. asia C-386/96 P, Dreyfus v. komissio (Kok. 1998, s. I-2309); asia C-391/96 P, Compagnie Continentale v. komissio (Kok. 1998, s. I-2377) ja asia C-403/96 P, Glencore Grain v. komissio (Kok. 1998, s. I-2405).

11 — Ks. valituksenalainen tuomio (31 kohta ja sitä seuraavat kohdat).

12 — Valituksenalaisen tuomion 46—54 kohta.

olennainen yhteisön perustaman lainajärjestelmän moitteettoman toiminnan kannalta. Paitsi että sillä pyritään estämään petokset ja yritysten salainen yhteistyö, sillä pyritään myös yleisemmin varmistamaan niiden varojen, jotka yhteisö on antanut entisen Neuvostoliiton tasavaltojen auttamiseksi, optimaalinen käyttö. Tällä edellytyksellä pyritään itse asiassa suojelemaan sekä yhteisöä lainanantajana että kyseisiä tasavaltoja elintarvike- ja lääkeavun saajina.

66 Kyseisen edellytyksen noudattaminen ei siis ole pelkkä muodollinen velvollisuus vaan välttämätön osa lainajärjestelyn toteuttamista.

67 Näin ollen on tutkittava, onko komissio ollut riidanalaista päätöstä tehdessään oikeassa katsoessaan, että ei ollut näytetty toteen, että vapaan kilpailun turvaamista koskevaa edellytystä olisi noudatettu sopimuksia muutettaessa. Riidanalaisen päätöksen lainmukaisuutta on arvioitava ottaen huomioon kaikki komissiota tältä osin velvoittaneet säännöt, mukaan lukien Venäjän viranomaisten kanssa tehdyt sopimukset.

68 Yhteisössä toimivien eri yritysten kanssa tehdyt sopimusten muutokset ovat toisiinsa nähden erityisiä sopimuksia, jotka komission on hyväksyttävä. On siis tutkittava, kilpailutettiinko jokaista kantajaa ainakin kahden toisistaan riippumattoman yrityksen kanssa, kun ne sopivat uusista sopimusehdoista Exportkhlebin kanssa.

69 Tältä osin on todettava ensinnäkin, että Exportkhlebin kantajille lähettämiä teleksejä, joissa ne kutsuttiin 22. ja 23.2.1993 pidettyyn Brysselin kokoukseen, ei voida pitää todisteena siitä, että kutakin yritystä olisi ennen sopimusten muuttamista kilpailutettu ainakin kahden toisistaan riippumattoman yrityksen kanssa.

70 On totta, etteivät sovellettavat yhteisön säännökset ja määräykset sisällä tarjouspyyntömenettelyä koskevia erityisiä muotomääräyksiä. Esillä olevaan asiaan liittyvä kysymys ei kuitenkaan koske sitä, voiko teleksi olla pätevä tarjouspyyntö, vaan sitä, osoittaako teleksi, että kutakin yritystä on kilpailutettu muiden yritysten kanssa ennen uusien sopimusehtojen päättämistä. On todettava, että Exportkhlebin teleksi, joka on sanamuodoltaan hyvin yleinen ja jossa ei mainita muun muassa toimitettavia määriä tai toimitusehtoja, ei osoita, että näin olisi toimittu.

71 Myöskään kantajien esittämät otteet kyseisen alan erityislehdistä, joissa kerrotaan, että Exportkhlebin edustajat saapuvat Eurooppaan neuvottelemaan muun muassa yhteisön myöntämällä lainalla toteutettavista vehnähankinnoista, eivät osoita, että sopimuksen muutokset on tehty sellaisten yritysten kanssa, joita on tätä ennen kilpailutettu ainakin kahden muun toisistaan riippumattoman yrityksen kanssa.

72 Kuten Glencore Grain on todennut, sovellettavissa säännöksissä ja määräyksissä vaaditaan ainoastaan, että Exportkhlebin 'on saatava' ainakin kolme kilpailevaa tarjousta. Ei siten ole poissuljettua, että tietyt yritykset kieltäytyvät jättämästä tarjousta, vaikka sitä on niiltä pyydetty.

73 Esillä olevan asian asiakirja-aineistosta ei kuitenkaan ilmene edes sitä, että kunkin sopimuksiin lopulta tehdyn muutoksen osalta ainakin kaksi ulkopuolista kilpailevaa yritystä olisi hylännyt Exportkhlebin esittämän tarjouspyynnön.

74 Sopimuksiin tehtyjen muutosten ilmoittamiseksi komissiolle 9.3.1993 lähettämässään telekopiossa Exportkhleb on maininnut ainoastaan kunkin yrityksen kanssa tehdyt sopimukset. Kunkin sopimuksen osalta esitetään vain sopimuksen saaneen yrityksen tekemä tarjous sekä Exportkhlebin ja kyseisen yrityksen välisten neuvottelujen jälkeen sovitut ehdot. Se, että kunkin sopimuksen osalta olisi olemassa ainakin kaksi muuta esitettyihin tarjouspyyntöihin annettua vastausta, vaikkakin kielteistä, ei käy mistään ilmi. Telekopiossa vain todetaan, että kukin yritys on tehnyt Exportkhlebin kanssa sellaista tonnimäärää koskevan sopimuksen, joka vastaa sitä tonnimäärää, joka yrityksellä oli vielä toimitettavana Brysselin kokouksen aikana. Jos tarjoukset olisi liitetty 9.3.1993 päivättyyn telekopioon, kyse olisi itse asiassa ollut erillisistä sopimuksista eikä vain yhtä sopimusta koskevista erillisistä tarjouksista. Siten tämän telekopion perusteella ei myöskään voida osoittaa, että kukin sopimusmuutos olisi tehty vasta ainakin kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen kilpailuttamisen jälkeen.

75 Komissio on lisäksi todennut, saamatta vastaväitteitä, että kun VEB antoi 22. ja 26.3.1993 uudet sopimusehdot virallisesti tiedoksi, komissio ei ollut saanut ainakin kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen vastauksia, olivatpa ne myönteisiä tai kielteisiä.

76 Kantajat huomauttavat kuitenkin, että kilpailun vapaus on turvattu, sillä jokaisen on täytynyt mukautua alhaisimpaan tarjottuun hintaan.

77 On totta, että Exportkhlebin komissiolle 9.3.1993 lähettämässä telekopiossa mainitaan, että tarjotut hinnat

vaihtelivat 155—158,50 USD:n välillä mutta Exportkhlebin kanssa sovittu hinta oli kaikkien yritysten osalta lopulta 155 USD tonnilta.

78 Tämä kuitenkin osoittaa vain sen, että Exportkhleb on neuvotellut kunkin kantajan kanssa ennen kunkin sopimuksen tekemistä. Edellä esitettyjen huomioiden valossa se ei sitä vastoin osoita, että kyseinen hinta olisi kunkin tehdyn sopimuksen osalta ollut seurausta ainakin kolmen toisistaan riippumattoman yrityksen kilpailuttamisesta keskenään.

79 Siten ei ole osoitettu, että komissio olisi tehnyt virheen todetessaan, että vapaata kilpailua koskevaa periaatetta ei ollut noudatettu sopimuksia muutettaessa.

80 Koska yhtä riidanalaisessa asetuksessa vahvistetuista kumulatiivisista edellytyksistä ei ole täytetty, ensimmäinen kanneperuste on hylättävä tarvitsematta tutkia, oliko sopimusten muutoksissa sovittu hinta maailmanmarkkinahintojen mukainen."

28. Toisen kanneperusteen toisessa osassa valittajat väittivät, että luottamuksensuojan periaatetta oli loukattu. Perusteluksi tälle valittajat esittivät komission niille antamia suullisia vakuutuksia ja komission kanssa käytyä kirjeenvaihtoa. [13] Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin katsoi, että mainitun periaatteen loukkaamiselle asetetut edellytykset eivät olleet täyttyneet, ja hylkäsi perusteen tämä osan.

29. Toisen kanneperusteen kolmannessa osassa valittajat arvioivat, ettei komissio ollut noudattanut perusteluvelvollisuutta siten, kuin siitä määrätään EY:n perustamissopimuksen 190 artiklassa (josta on tullut EY 253 artikla). Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin totesi, että komission päätös oli yhteisön oikeuden edellytysten mukainen ja hylkäsi myös perusteen tämän osan.

30. Kolmannessa ja neljännessä kanneperusteessa valittajat vaativat vahingonkorvauksia aineellisesta ja aineettomasta vahingosta, ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin hylkäsi ne perusteettomina.

Valitus

31. Valittajat vaativat valituksessa, että yhteisöjen tuomioistuin kumoaa valituksenalaisen tuomion siltä osin, kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on valittajien mukaan asiaa käsitellessään tehnyt oikeudellisen virheen arvioidessaan ase-

13 — Ks. valituksenalaisen tuomion 81—84 kohta.

tuksen N:o 1897/92 5 artiklassa säädetyn vapaan kilpailun edellytystä (ensimmäinen peruste) sekä soveltaessaan sitä sopimusten täydennysten teon yhteydessä (toinen peruste). Valittajat myös moittivat ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuinta siitä, että se on rikkonut prosessioikeudellisia sääntöjä (kolmas peruste) ja siitä, että se ei ole myöntynyt vaadittuihin vahingonkorvauksiin (neljäs peruste).

32. Koska käsittelyn kohteena olevan asian asiakysymyksiä voidaan arvioida vain siinä tapauksessa, että valitus voidaan ottaa tutkittavaksi, aloitan tarkastelemalla täyttyvätkö asiassa tutkittavaksi ottamiselle asetetut edellytykset.

Tutkittavaksi ottamisesta

33. On syytä muistuttaa eräistä valituksia koskevista periaatteista, erityisesti niistä, jotka liittyvät yhteisöjen tuomioistuimen toimivaltaan valitusasioissa.

34. Toisaalta, lainaten Euroopan yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 48 artiklan 2 kohdan toista alakohtaa, jonka mukaan asian käsittelyn kuluessa ei saa vedota uuteen perusteeseen, ellei se perustu käsittelyn aikana esille tulleisiin tosiseikkoihin tai oikeudellisiin seikkoihin, yhteisöjen tuomioistuin on todennut seuraavaa:

"Jos asianosaisella olisi oikeus esittää ensi kertaa vasta yhteisöjen tuomioistuimessa vaatimuksilleen sellaisia uusia perusteita, joihin se ei ole ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa vedonnut, tämä tarkoittaisi, että asianosaisella olisi oikeus laajentaa yhteisöjen tuomioistuimessa, jonka toimivalta muutoksenhakuasioissa on rajoitettu, kannettaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa käsiteltyyn asiaan nähden. Yhteisöjen tuomioistuin on valitusasioissa toimivaltainen tutkimaan ainoastaan arvioinnit, jotka ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt sille esitetyistä perusteista." [14]

35. Katson, että toisen valitusperusteen toista osaa on pidettävä tätä oikeuskäytäntöä sovellettaessa uutena perusteena yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännön tarkoittamassa merkityksessä. Valittajat nimittäin vetoavat kumoamisperusteeseen, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin olisi asettanut niille asetuksen N:o 1897/92 nojalla velvoitteita, jotka eivät koske Venäjän viranomaisia. Ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa pidetyssä ensimmäisessä käsittelyssä ei tähän perusteeseen ole vedottu vaan se esitettiin ensimmäisen kerran yhteisöjen tuomioistuimelle. Siksi pidän sitä uutena perusteena.

36. Näin ollen on syytä todeta, että toisen perusteen toiselta osalta tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat.

14 — Asia C-136/92 P, komissio v. Brazzelli Lualdi ym., tuomio 1.6.1994 (Kok. 1994, s. I-1981, 59 kohta) ja asia C-7/95 P, Deere v. komissio, tuomio 28.5.1998 (Kok. 1998, s. I-3111, 62 kohta). Ks. myös vastaavasti asia C-437/98 P, Infrisa v. komissio, määräys 14.10.1999 (Kok. 1999, s. I-7145, 29 kohta) ja asia C-111/99 P, Lech-Stahlwerke v. komissio, määräys 25.1.2001 (Kok. 2001, s. I-727, 25 kohta).

37. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 168 a artiklasta (josta on tullut EY 225 artikla) ja EY:n tuomioistuimen perussäännön 51 artiklasta seuraa, että muutosta voidaan hakea vain oikeuskysymyksiä koskevilta osin ja että muutoksenhaun perusteena saadaan käyttää yhteisön ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen puuttuvaa toimivaltaa, asian käsittelyssä yhteisön ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tapahtunutta oikeudenkäyntivirhettä, joka on hakijan edun vastainen, tai yhteisön ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimessa tapahtunutta yhteisön oikeuden rikkomista. [15]

38. Yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännöstä käy selvästi ilmi, että valituksessa saadaan tukeutua vain oikeussääntöjen rikkomista koskeviin perusteisiin, eikä valitusta siis miltään osin saa kohdistaa tosiasiakysymysten arviointiin. Ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on toimivaltainen toisaalta määrittämään ratkaisun perustaksi asetettavan tosiseikaston, lukuun ottamatta sellaisia tapauksia, joissa määritetyn tosiseikaston paikkansapitämättömyys käy ilmi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle toimitetusta aineistosta, ja toisaalta arvioimaan tätä tosiseikastoa. Kun ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on määrittänyt asian tosiseikaston tai arvioinut sitä, yhteisöjen tuomioistuin on perustamissopimuksen 168 a artiklan nojalla toimivaltainen pelkästään harjoittamaan tämän tosiseikaston oikeudelliseen luonnehdintaan ja ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen sen pohjalta tekemiin oikeudellisiin päätelmiin kohdistuvaa valvontaa. [16]

39. Yhteisöjen tuomioistuimella ei ole näin ollen toimivaltaa tarkastella tosiseikkoja eikä periaatteessa toimivaltaa tutkia niitä todisteita, joita ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on esittänyt näiden tosiseikkojen tueksi. Jos todisteet on asianmukaisesti esitetty ja jos yleisiä oikeusperiaatteita, todistustaakkaa ja todistamista koskevia sääntöjä on asianmukaisesti noudatettu, ainoastaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen tehtävänä on arvioida sitä, mikä merkitys on annettava sille esitetyille seikoille. [17] Lukuun ottamatta sitä tapausta, että oikeudelle toimitettu aineisto on otettu huomioon vääristyneellä tavalla, tämä arviointi ei näin ollen ole sellainen oikeuskysymys, että se sinänsä kuuluisi yhteisöjen tuomioistuimen harjoittaman valvonnan piiriin. [18]

40. On tarkistettava täyttyvätkö käsittelyn kohteena olevassa asiassa edellä kerratun mukaiset tutkittavaksi ottamisen edellytyksiä koskevan oikeuskäytännön asettamat vaatimukset.

41. Tältä osin totean, että toisen valitusperusteen kolmannelta ja neljänneltä osalta edellä kerratut tutkittavaksi ottamisen edellytykset puuttuvat.

42. Tämä perusteen kolmannessa osassa valittajat arvioivat, että ensimmäisen

15 — Asia C-19/95 P, San Marco v. komissio, määräys 17.9.1996 (Kok. 1996, s. I-4435, 36 kohta).

16 — Ks. em. asia Deere v. komissio, tuomion 21 kohta ja asia C-279/95 P, Lagnese-Iglo v. komissio, tuomio 1.10.1998 (Kok. 1998, s. I-5609, 26 kohta).

17 — Ks. erityisesti em. asia San Marco v. komissio, määräyksen 40 kohta.

18 — Ks. asia C-53/92 P, Hilti v. komissio, tuomio 2.3.1994 (Kok.1994, s. I-667, 42 kohta); asia C-8/95 P, New Holland Ford v. komissio, tuomio 28.5.1998 (Kok. 1998, s. I-3175, 26 kohta) ja asia C-185/95 P, Baustahlgewebe v. komissio, tuomio 17.9.1998 (Kok. 1998, s. I-8417, 24 kohta).

oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen arviointivirheen, kun se ei ottanut huomioon komission hallintokäytäntöä ja siitä johtuvia velvollisuuksia. Valittajat väittävät, että komission olisi pitänyt pyytää muutettujen sopimusten lisäksi muitakin asiakirjoja. Valittajien mielestä komissio ei tutkinut kyseisen asian olosuhteita riittävän perinpohjaisesti. [19]

43. Tämän perusteen neljännessä osassa valittajat esittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin teki oikeudellisen virheen, koska se arvioi vapaasta kilpailusta sille esitetyn näytön väärin. Valittajat väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt päätellä Exportkhlebin komissiolle 2.3.1993 lähetetystä teleksistä, että vapaan kilpailun edellytystä oli noudatettu. [20]

44. Toisen perusteen kolmannen ja neljännen osan tarkastelu osoittaa, että valittajien väitteet perustuvat ratkaisun perustaksi määritettyjen ja arvioitujen sellaisten tosiseikkojen uuteen riitauttamiseen, joiden osalta ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on todennut, että vapaan kilpailun edellytys ei ollut täyttynyt. Valittajat eivät esitä yhtään väitettä, jolla pyrittäisiin osoittamaan, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määrätyistä tosiseikoista tekemiin päätelmiin liittyisi oikeudellinen virhe.

19 — Ks. valitus 3.18 ja 3.19 kohta.
20 — Ks. valitusten 3.21 ja 3.22 kohta.

45. Toisen perusteen kolmannen ja neljännen osan osalta on todettava, että ne eivät täytä tutkittavaksi ottamiselle asetettuja edellytyksiä.

Valituksen asiakysymyksistä

Ensimmäinen peruste: asetuksen N:o 1897/92 5 artiklassa säädetyn vapaan kilpailun edellytyksen noudattamisen virheellinen arvioiminen

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

46. Valittajat väittävät, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on tehnyt oikeudellisen virheen todetessaan, että asetuksessa N:o 1897/92 säädetyt vaatimukset vapaan kilpailun edellytyksestä ja hintoja koskeva edellytys ovat kumulatiivisia. Valittajat sitä vastoin arvioivat, että nämä kaksi edellytystä liittyvät toisiinsa erottamattomasti. Maailmanmarkkinahintoja koskevan edellytyksen avulla nimittäin voitaisiin määritellä, onko vapaan kilpailun edellytys täyttynyt, sillä maailmanmarkkinahinnat sinällään heijastavat niitä hintoja, jotka rehellinen ja vapaa kilpailu synnyttävät koko maailman tasolla.

47. Komissio katsoo, että nämä kaksi edellytystä ovat luonteeltaan erilaisia. Sen mukaan vapaan kilpailun turvaamisen edellytys koskee sopimuksentekoprosessia ja kansainvälisiin markkinahintoihin liittyvä edellytys koskee sopimusten sisältöä. Se katsoo näin ollen, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on ollut aivan oikeassa todetessaan, että nämä edellytykset ovat kumulatiivisia.

Asian arviointi

48. Voidaksemme arvioida onko kumousperuste perusteltu vai ei, on syytä tarkastella, mitä asetuksen N:o 1897/92 5 artiklan 1 kappaleessa sananmukaisesti sanotaan.

49. Kuten sanottu, 5 artiklassa luetellaan joukko edellytyksiä, joiden on täytyttävä sopimusta tehtäessä. Näin ollen sen 1 kohdassa edellytykseksi asetetaan, että "sopimus on tehty sellaisessa *menettelyssä, jossa vapaa kilpailu turvataan*". [21] Seuraavaksi asetuksen laatijat esittävät, mitä sääntöjä menettelyssä on noudatettava, toisin sanoen sen, että hankintaorganisaatioiden on saatava riippumattomilta yrityksiltä ainakin kolme tarjousta. [22]

50. Tämän sanamuodon perusteella katson, että vapaa kilpailu on asetuksen N:o 1897/92 tarkoittamassa merkityksessä menettelysääntö eikä aineellisoikeudellinen sääntö. Koska ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on yksiselitteisesti todennut, että menettelyä ei ollut noudatettu, katson valitusperusteen olevan perusteeton.

51. Näin ollen ensimmäinen peruste on hylättävä.

Toisen perusteen ensimmäinen osa: sopimusten täydennysten teon yhteydessä vapaan kilpailun edellytyksen soveltamisen virheellinen arviointi

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

52. Valittajat katsovat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on vaatinut vir-

21 — Kursivointi tässä.

22 — Ks. tämän ratkaisuehdotuksen 9 kohta.

heellisesti jokaisen tavaratoimittajan kilpailuttamista vähintään kahden riippumattoman yrityksen kanssa sopimuksen uusien tekstien teon yhteydessä. Valittajat arvioivat, että asiaa koskevassa yhteisön oikeudessa ei vaadita sellaista.

53. Komissio kiistää tämän väitteen, ja päinvastoin katsoo, että mainitusta asetuksesta ilmenee selvästi, että tällainen edellytys on asetettu.

Asian arviointi

54. Valittajan väitteet eivät mielestäni ole merkityksellisiä.

55. Kuten komissio vastineessaan [23] aivan oikein huomauttaa, asetuksen N:o 1897/92 5 artiklan 1 kohdassa on täsmennetty nimenomaisesti seuraavasti: "Sopimus on tehty sellaisessa menettelyssä, jossa vapaa kilpailu turvataan. Tässä tarkoituksessa tasavaltojen hankintaorganisaatioiden on yhteisössä toimivia tavarantoimittajia valitessaan *saatava toisistaan riippumattomilta yrityksiltä ainakin kolme tarjousta* ja yhteisöön kuulumattomien tavarantoimittajavaltioiden yrityksiä valitessaan *saatava toisistaan riippumattomilta yrityksiltä ainakin kolme tarjousta* — — ." [24]

56. Näin ollen valittajan väite, jonka mukaan päätöksellä 91/652/ETY ja asetuksella N:o 1897/92 ei ole säädetty velvoitetta vähintään kolmen yrityksen kilpailuttamisesta vapaan kilpailun turvaamiseksi, [25] on virheellinen. Kuten edellä muistutin, asetuksessa N:o 1897/92 tämä edellytys mainitaan hyvin selkeästi.

57. Näin ollen ehdotan, että toinen valitusperuste hylätään sen ensimmäiseltä osalta perusteettomana.

23 — 9—11 kohta.

24 — Kursivointi tässä.

25 — Ks. valitusten 3.8 ja 3.9 kohta.

Kolmas peruste: todistajien kuulemista koskevan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan 1 kohdan rikkominen

Asianosaisten väitteet ja niiden perusteet

58. Vastaajat katsovat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt kuulla todistajia tiettyjen tosiseikkojen tarkistamiseksi. Ne tuovat julki, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kieltäytyi ottamasta huomioon lehtiartikkeleita näyttönä vapaasta kilpailusta. Näin ollen ne vetoavat siihen, että vapaan kilpailun olemassaolon toteen näyttämiseksi ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen olisi pitänyt kuulla todistajia. [26]

59. Komissio huomauttaa päinvastoin, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklan 1 kohta antaa sille harkintavaltaa päättää itse kuuleeko se todistajia vai ei. [27] Tämä päätös voidaan riitauttaa valituksessa vain siinä tapauksessa, että valittajat osoittavat, että todistajien kuulematta jättäminen on ilmeisen kohtuutonta.

26 — Valitusten 3.23 ja 3.25 kohta.

27 — Tässä artiklassa säädetään seuraavaa: "Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin voi julkisasiamiestä ja asianosaisia kuultuaan omasta aloitteestaan tai asianosaisten pyynnöstä määrätä, että tiettyjen seikkojen toteen näyttämiseksi kuullaan todistajia. Tässä määräyksessä mainitaan toteen näytettävät seikat. Yhteisöjen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin kutsuu todistajat kuultaviksi joko omasta aloitteestaan tai asianosaisten tai julkisasiamiehen pyynnöstä. Asianosaisten tekemässä pyynnössä todistan kuulemiseksi on ilmoitettava täsmällisesti, mistä seikoista ja minkä vuoksi todistajaa on tarpeen kuulla."

Asian arviointi

60. Tältä osin on aiheellista ottaa esiin kaksi seikkaa oikeuskäytännöstä.

61. Ensimmäiseksi totean, että yhteisöjen tuomioistuin on aiemmin lausunut, että "ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimella ei ole velvollisuutta kuulla omasta aloitteestaan todistajia, koska sen työjärjestyksen 66 artiklan 1 kohdassa todetaan, että tämä tuomioistuin vahvistaa määräyksellä asianmukaisina pitämänsä selvittämistoimet ja sen, mistä tosiseikoista selvitystä on hankittava". [28]

62. Toiseksi, yhteisöjen tuomioistuin on aiemmin todennut myös seuraavaa: "On yksinomaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen asiana arvioida, onko sen ratkaistavana olevissa asioissa käytettävissä olevia tietoja tarpeen täydentää. Sille esitettyjen asiakirjojen todistusarvo kuuluu sen tosiseikkojen arviointia koskevaan yksinomaiseen toimivaltaan, eikä yhteisöjen tuomioistuin voi vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan tutkia valituksen yhteydessä tosiseikkoja, paitsi jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimelle esitetty selvitys on otettu huomioon virheellisesti tai jos ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen määrittämän tosiseikaston paikkansapitämättömyys käy ilmi oikeudenkäyntiasiakirjoista." [29]

28 — Em. asia Baustahlgewebe v. komissio, tuomion 77 kohta.

29 — Ks. asia C-315/99 P, Ismeri Europa v. tilintarkastustuomioistuin, tuomio 10.7.2001 (Kok. 2001, s. I-5281, 19 kohta). Ks. myös vastaavasti asia C-119/97 P, Ufex ym. v. komissio, tuomio 4.3.1999 (Kok. 1999, s. I-1341, 66 kohta) ja asia C-274/99 P, Connolly v. komissio, tuomio 6.3.2001 (Kok. 2001, s. I-1611, 83 kohta) sekä em. asia Infrisa v. komissio, määräys 14.10.1999, 34 kohta.

63. Mikään tämän valituksen yhteydessä annetuista tiedoista ei kuitenkaan anna syytä ajatella, että tilanne tässä kyseessä olevassa asiassa olisi tällainen.

64. Näin ollen valitusperuste, jonka mukaan ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen työjärjestyksen 68 artiklaa olisi rikottu, on hylättävä.

Neljäs peruste: vaatimus kumota ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen päätös olla myöntymättä vaadittuihin vahingonkorvauksiin

Asianosaisten väitteet ja niiden perustelut

65. Vastaajat katsovat, että ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin on soveltanut oikeussääntöjä virheellisesti arvioidessaan, että komissio toimi lain mukaisesti. Tästä syystä ja siksi, että vahingonkorvausasia perustuu suurelta osaltaan tosiseikkoihin, valittajat vaativat, että asia on saatettava uudelleen ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuimen käsiteltäväksi, jotta se tutkisi vahingonkorvausvaatimuksen.

66. Komissio katsoo, että peruste on hylättävä, koska se liittyy edellä esitettyihin vaatimuksiin, jotka ovat perusteettomia.

Asian arviointi

67. Riittää, kun muistamme, että vastuu syntyy vasta kun tietyt väitettyyn toimielimen lainvastaiseen toimintaan, vahingon syntymiseen ja tämän vahingon ja toiminnan väliseen syy-yhteyteen liittyvät edellytykset ovat täyttyneet. [30]

68. Koska edellä esitettyjä perusteita tarkasteltaessa ei ilmennyt, että komissio olisi tehnyt mitään virhettä, on täysin perusteltua, ettei ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin ole myöntynyt vahingonkorvausvaatimuksiin.

69. Näin ollen neljäs valitusperuste on hylättävä.

30 — Ks. esim. asia C-237/98 P, Dorsch Consult v. neuvosto ja komissio, tuomio 15.6.2000 (Kok. 2000, s. I-4549, 17 kohta).

Ratkaisuehdotus

70. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että yhteisöjen tuomioistuin:

1) hylkää valitukset

2) velvoittaa yhteisöjen tuomioistuimen työjärjestyksen 69 artiklan 2 kohdan mukaisesti valittajat korvaamaan oikeudenkäyntikulut.